

Галина Максим'юк

ВОЛОДИМИР ЦІСИК – СКРИПАЛЬ І ПЕДАГОГ (до 100-річчя від дня народження)

Володимир Цісик – відомий в довоєнній Галичині скрипаль, який, як і цілий ряд українських митців, був змушений у 1944 р. виїхати з України до Західної Європи, а потім до Америки. У США В. Цісик продовжив артистичну діяльність, став визначним педагогом в Українському Музичному Інституті (УМІ), здобув велику повагу і визнання серед широкої громадськості. Через десять років після смерті митця його старша донька подарувала Львівській Музичній академії ім. Миколи Лисенка багату нотну літературу з дарчим написом – «Бібліотека Володимира Цісика». Цей дарунок став свого роду поверненням майстра на батьківщину, музику якої він пропагував на чужині стільки, скільки жив, переконаний, що «українська пісня і музика триватимуть вічно і лучитимуть українські покоління, де б вони не були»¹.

Початок творчого шляху

Народився Володимир 20 вересня 1913 року в с. Ліски на Коломийщині, в сім'ї Олександра та Марії Цісіків. Його батько був залізничником, а також тримав велику пасіку. Мати займалася господаркою і вихованням дітей. Ще й сьогодні місце, де було обійстя родини, називають Цісіковим. Обдаровані діти Цісіків (у Володимира було шестеро братів і одна сестра) майже усі в майбутньому проявили себе в культурно-мистецькому та громадському житті: Євген, Зенон та Володимир стали відомими музикантами, Микола вчителював у Лісках, був головою місцевої «Просвіти», керував аматорським театром, Іванна працювала вчителькою в Польщі, була доброю скрипалькою.

---

¹ О. А. Під зоряним небом Союзівки // *Свобода* (1961/165).

Про родину Цісіків донька одного із синів (Ізидора) Люба Павлик (США) у листі до поета і краєзнавця Ярослава Ясінського² писала: «Я дуже добре пам'ятаю всіх моїх стрийків, братів мого батька, — окрім одного, який виїхав молодим до Аргентини. Найстарший був Євген Цісік — диригент Коломийського театру. Ізидор Цісік (мій батько) був головним бухгалтером на станції колійовій в Станіславові. Корнелько Цісік, маючи вісімнадцять років, виїхав до Аргентини. Микола Цісік, дуже добре пам'ятаю, мав улики, пчоли. Іванна Цісік (одинок сестра братів Цісіків), Зенон Цісік, який був знаний п'яніста³. А наймолодший брат Цісіків — то був Володимир, якого ми всі кликали «Дзюньо». Знаний скрипаль — «Віртуоз». Стрийка дружина називалася Іванка, — була родом з Львова. Вони мали дві доньки: Марію і Квітку. Марія Цісік була п'яністкою, навіть акомпонувала батькові на концерті тут в Америці. На жаль, стрийко Дзюньо та його дружина, та Маруся і Квітка помирали. Маруся лишила дві доньки і чоловіка, а Квітка — сина і чоловіка. Ще перед війною, я тоді мала сім років, все на Різдв'яні свята ми приїжджали до Лісок. А з села колідники приходили з Вертепом найперше до Цісіків.

Мій син Юрій вчився на скрипці грати. Стрийко Дзюньо його вчив. А Орест вчився на фортеп'яні»⁴.

І досі в Лісках стоїть стара сільська школа, в якій Володимир здобув початкову освіту. Потім його шлях простелився до Коломийської української гімназії. В Коломії талановитий хлопець захопився скрипкою і почав брати уроки у відомого у краї скрипаля, професора гімназії Романа Рубінгера.

В 1926 р. до Коломийської гімназії прийшов відомий диригент Филип Баран. Він організував симфонічний оркестр, до якого залучив кращих учнів-музикантів, між ними — Володимира та Зенона Цісіків. Володимир грав у групі перших скрипок. За спогадами колишнього гімназійного учня, оркестр невдовзі після організації досягнув непоганого виконавського рівня: «[...] між учнями були добрі скрипалі, один челіст (Цісік), але не було музиканта на басі, флейті, клярнеті, трубах і т.п. Тут Баран почав усе з початку з учнями, що хотіли вчитися, але не мали ніякої підготовки, а деякі не мали навіть матеріяльних засобів дістати собі потрібні інструменти. Баран знав своє діло дуже добре, а при тому був дуже вимогливий і строгий. І сталося диво, за дуже короткий час учнівська оркестра стала дійсністю. Перший прилюдний виступ оркестри був на прощанні директора Мостовича, що відходив на пенсію. Пригадую собі, що прощання відбулося в гімнастичній залі школи і наша оркестра виконала дві точки: український марш (композитора не пригадую) і "Два угорські танці" Брамса. Від того часу, аж поки я не покинув коломийської гімназії [1929 р.], шкільна оркестра існувала весь час.

² Ярослав Ясінський — поет, краєзнавець, громадський діяч Івано-Франківщини, уродженець с. Ліски; дослідник видатних особистостей краю, зокрема, родини Цісіків; організатор літературно-мистецьких фестивалів імені Квіткі Цісік у Лісках.

³ Тут автор помилилася: Зенон Цісік був віолончелістом.

⁴ Я. Ясінський. Родина Цісіків і Ліски // *Краєзнавчий нарис-буклет*. Ліски 2010, с. 3.

[...] не було шкільної імпрези, в якій не брала б участі наша симфонічна оркестра і то не тільки нашої гімназії, але й інших українських шкіл у Коломиї»⁵.

1929 року в Коломиї відкривається філія львівського Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, директором якої стає Рубінгер. Від цього часу Володимир як учень філії бере участь у піврічних та річних пописах і, як один із кращих, демонструє своє мистецтво на загальних концертах-оглядах усіх відділів музичного інституту у Львові. Вже в кінці першого навчального року (1929–1930 рр.) він виступив на такому концерті з «Романсом» Л. Бетховена. В рецензії на цей popis були відзначені він та ще один учень-скрипаль з Коломиї: «В обох солідна велика повага і пошана, з якою вони ставляться до свого діла як поглядом техніки, так і виконання»⁶. 28 травня 1931 р. молодий скрипаль знову брав участь у загальному popisі; у відгуку на концерт зазначалося: «Із скрипкових точок особливо корисно представилися талановиті елєви з Коломиї: Л. Сатурська та В. Цісик»⁷.

У 1931 році газета «Діло» (№ 53) помістила велику статтю, присвячену Коломийській філії музичного інституту. Про виступ Цісика на річному концерті в ній говориться, що «виконання ним відомої «Елегії» Ernst'a носило вже ознаки артизму»⁸. Р. Рубінгер заснував при Коломийській філії оркестр, основу якого склали учні струнного відділу: Вільгельм Баран, Володимир Цісик, Люба Сатурська, Дарія Кузик, Галина Тарновецька, Микола Кукурба та ін. Такий колектив був на той час лише у Львові і в Коломийській філії Вищого музичного інституту⁹. Оркестр спочатку не був постійний, репетиції проводилися принагідно – до концертів чи музичних академій. Таким чином, В. Цісик грав водночас у двох оркестрах, що стало для нього доброю практикою.

Також за ініціативою Рубінгера в Музичному інституті постав музично-вокальний гурток. Відомо, що влітку 1931 року він здійснив «гастролі» по краю. У концертах звучали солоспіви, хорові твори, сольні скрипкові композиції, які виконував Володимир Цісик, та твори для інструментального тріо (скрипка, віолончель, фортеп'яно). Артисти виступали в населених пунктах, переважно, Станиславівщини, розпочавши турне 7 серпня в Яблуневі і завершивши 20 серпня в Яремчі. Серед міст маршруту були Косів, Снятин, Городенка, Делятин, Микуличин, Ворохта та ін.

Матеріал, вміщений у газеті «Діло» (1932/63), наводить на думку, що Цісик, закінчивши гімназію, вступив до Познанського університету (Польща), залишаючись, однак, учнем Коломийської філії музичного інституту. Стаття присвячена Шевченківському концерту, який був організований у Познані силами університетського студентства 12 березня 1932 р. В ній позитивно охарактеризований виступ Володимира: «Скрипкові соля студента Цісика – Беріота: VII. концерт,

⁵ Я. Микитюк. Про початки єдиної в Галичині симфонічної української оркестри // *Коломия й Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле*, т. 1. Філядельфія – Коломия: Видання Комітету Коломиян, 1988, с. 158.

⁶ Р. Отсен. Попис елевів філіяльних Муз. Інститутів ім. Лисенка // *Діло* (1930/126).

⁷ Й. К. Попис елевів Філій Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка // *Діло* (1931/124).

⁸ І. З-ко. Коломия. // *Діло* (1931/53)

⁹ Коломийська музична школа № 1. Струнно-смичковий відділ. – Код доступу: http://music-school-1.at.ua/index/strunno_smichkovij_viddil/0-16

Рахманінова – Романца та Сарасате: Романца Андалузе – виконані були бездоганно. У Цісика видно добру школу (елев філії Муз. Інст. Лисенка в Коломиї) безпосередність і щирість в інтерпретації творів, добру техніку смичка, що проявилася вповні в ефективному концерті Беріота»¹⁰.

Музичну освіту Цісик продовжив у Празькій консерваторії, де займався протягом двох років у класі видатного скрипаля і педагога Бедржиха Волдана. Повернувшись до Галичини, поступив до консерваторії ім. К. Шимановського Польського Музичного Товариства у Львові в клас проф. Марєка Бауєра (учень В. Коханського і О. Шевчика). Закінчує консерваторію в 1936 р. Одночасно відвідує заняття з камерного ансамблю в Музичному Інституті ім. М. Лисенка у відомого віолончеліста професора Петра Пшенички.

У 20–30-ті роки в Галичині активно розвивалося інструментальне камерно-ансамблеве виконавство, виникла ціла низка професійних тріо та квартетів, які несли до слухача одне з найскладніших для виконання та сприйняття камерне мистецтво. Слід сказати, що і М. Бауєр, і П. Пшеничка власним прикладом заохочували молодих музикантів до камерно-ансамблевого музикування: у 30-і роки М. Бауєр входив до складу концертуючих струнних тріо і квінтету, а П. Пшеничка – до фортеп'янного тріо (разом з Р. Криштальським (скрипка) та Р. Савицьким (фортеп'яно) та секстету.

Петро Пшеничка одним із перших запровадив у Музичному Інституті афішні вечори свого камерного класу, які відбувалися постійно (наприклад, 5 червня 1935, 22 січня 1936, 6 лютого 1937, 3 квітня 1938). У концерті 5 червня 1935 року взяло участь шість студентів, серед них і В. Цісик. Прозвучали три композиції: Тріо Es-dur ор. 14, II ч. В.-А. Моцарта, квартет «Смерть і Дівчина» Ф. Шуберта і Квінтет A-dur ор. 81 А. Дворжака. Квінтет виконали В. Цісик (I скрипка), Л. Гуменний (II скрипка), Р. Согор (альт), О. Березовський (віолончель), Б. Перфецький (фортеп'яно). Перед концертом 3 квітня 1938 р. в «Ділі» був поміщений анонс, з якого дізнаємося, що в камерному вечорі прозвучать твори Гайдна, Бетховена і Брамса у виконанні І. Николишин, В. Цісика, Р. Согора, Б. Задорожного і О. Березовського – «ансамблю відомого з успіхів на полі камерної музики»¹¹.

З-поміж камерних концертів слід виокремити вечір 6 лютого 1937 р. як такий, в якому виступив тільки струнний квартет у складі Володимира Цісика (I скрипка), Романа Согора (II скрипка), Богдана Задорожного (альт), Ореста Березовського (віолончель). А. Рудницький в рецензії підкреслив, що це перший вечір ансамблю такого складу і зазначив, що ансамбль «має чимало даних на те, щоби стати у нас першим постійним квартетом [виділення А. Рудницького – Г. М.] і заповнити ще одну прогалину в нашому музичному житті»¹². У концерті, крім квартетів Моцарта і Чайковського, прозвучали мініатюри на українські народні теми В. Барвінського в перекладі П. Пшенички. П'єси Барвінського були виконані ансамблем і на «Вечорі українських композиторів», проведеному в Музичному Інституті самоосвітнім гуртком 3 червня того ж року. Після того, як навчання в Інституті було завершено,

¹⁰ Шевченківський концерт у Познані // *Діло* (1932/63).

¹¹ *Діло* (1938/70).

¹² Ант. Руд. [А. Рудницький] Вечір камерної музики // *Діло* (1937/29).

ансамбль, за ініціативою В. Цісика та О. Березовського й надалі виступав із концертами в Галичині.

Ще до закінчення своєї музичної освіти, з 1935 року, Володимир починає працювати у Львівському симфонічному оркестрі, де був одним з не багатьох скрипалів-українців. У цьому ж році митець був залучений диригентом Антоном Рудницьким до участі в ювілейній тисячній виставі «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. Її прем'єра, підготована зірковим складом виконавців, відбулася 4 грудня в Коломиї; 6 грудня її побачив Станіславів, а далі – Стрий, Золочів, Тернопіль, Перемишль і Львів.

Виступав Цісик і з сольними номерами в різних імпрезах. Так, 8 березня 1936 року він взяв участь у Шевченківському святі у Стрию, виконавши твори Чайковського і Лисенка.

23 березня 1939 р. в Малому залі Львівського музичного інституту ім. М. Лисенка відбувся сольний концерт В. Цісика (концертмейстер Нестор Нижанківський), а 1 квітня в «Ділі» з'явилася рецензія Станіслава Людкевича, який підтримав молодого артиста словами: «Вечір можна назвати вповні й навіть несподівано вданим, бо показав нам значні музикально-технічні дані адепта, його поважну працю над собою, притому теплий тон, темперамент і повне пам'ятеве опанування програми. [...] він повинен би стати одним з кращих наших, усе ще небагатьох, скрипкових виконавців»¹³. В журналі «Українська Музика» (1939/2) рецензію на сольний концерт Цісика помістив В. Барвінський. Він підкреслив переконливу інтерпретацію скрипалем творів Шоссона, де Фальї та Мусоргського.

3 червня 1939 р. Цісик виступив із речиталем у Коломиї, повторивши програму львівського концерту. Скрипковий вечір розпочався знаменитою «Фолією» А. Кореллі, далі «з [...] ніжною тонкістю, перлистою технікою та [...] великим розумінням для класичного духа»¹⁴ прозвучав Концерт D-dur Л. Боккеріні; в другому відділі був виконаний ряд програмних п'єс. В кінці своєї рецензії дописувач «Діла» підсумував виступ Цісика наступними словами: «Справді, таку гру з усіма найкращими технічними здобутками, тими ніжними спіккатами, стаккатами, глибокими подвійними тонами, енергійною бравурою та з такою тонкістю чуття рідко доводиться чути».

В роки Другої світової війни митець викладає у Вищому Музичному Інституті ім. М. Лисенка, виступає з речиталлями на радіо, працює у Львівській опері (концертмейстер, потім інспектор оркестру).

Еміграція до Західної Європи

Ще за першого приходу в Галичину радянських військ родина Цісиків зазнала переслідувань: в кінці 1939 року був арештований старший брат Володимира Микола; батька в 1940 р. заслали до Казахстану, де він загинув через кілька років (мати померла раніше – в листопаді 1939-го). Вже після війни від органів

¹³ С. Людкевич. Вечір скрипкових творів В. Цісика // *Діло* (1939/75).

¹⁴ Я. А. Коломия. З концертової сали // *Діло* (1939/137).

радянської держбезпеки потерпів Євген Цісик – відомий музично-театральний діяч і диригент, який перший поставив (разом з М. Бенцалем та В. Блавацьким) оперети Я. Барнича «Дівча з Маслосоюзу» (1935), «Шаріка» (1938) та «Гуцулка Ксеня» (1939). Не чекаючи поки доберуться до нього, Володимир навесні 1944 р. разом із частиною трупи Львівської опери емігрує на Захід. Опиняється в Німеччині в одному з таборів для переміщених осіб. Попри складні життєві обставини, він багато виступає в концертах та виставах камерного театру «Веселий Львів», що також подався в еміграцію, викладає музику у греко-католицькій семінарії у Гіршбергу, грає в симфонічних оркестрах Відня, Мюнхена, Байройта. Володимир багато працює над собою, зростає його фаховий рівень. Ймовірно, що саме в ці роки він займається у професора Мюнхенської Академії музики скрипаля Антона Губера.

Величезна працездатність, постійне прагнення до фахового вдосконалення і фанатична відданість музиці, притаманні Цісику й раніше, стають визначальними рисами його творчої постаті. Це не переставало дивувати і захоплювати його колег. Недарма через багато років, у одній із статей пам'яті митця прозвучать слова: «Володимир Цісик був рідким прикладом музики-професіоналіста, який ціле своє життя наполегливою, безнастанною працею стремив до свого ідеалу: стати кращим скрипалем, кращим музиком, свідомий цих майже недосяжних обривів, до яких прямує кожний професійний музикант і які кожний з них хотів би досягнути»¹⁵.

У Німеччині Цісик не просто звернув на себе увагу, а був удостоєний великої честі: він став заступником концертмейстера у Вагнерівському Фестшпільхаузі в м. Байройт.

В еміграції складається й особиста доля Цісика: він одружується з Іванкою Кандяк-Лев, яку знав ще зі Львова. Іванна стала справжнім «ангелом-хоронителем» щасливої сім'ї Цісиків, джерелом нового творчого натхнення Володимира. Вона створила всі умови для подальшого розвитку таланту свого чоловіка і їхніх дітей. І хоч письменник-гуморист Ікер (Іван Керницький, США) якось жартиливо зауважив, що, мовляв, тато і доньки грають, а мама ноти носить, неможливо переоцінити роль цієї тендітної жінки в житті її родини.

У 1945 році у подружжя народилася донька Марія, майбутня відома п'яністка і педагог.

Концертна діяльність у США

Восени 1949 р. Цісики виїжджають до США, оселяються у Нью-Йорку. Володимир розпочинає працю на одному з підприємств, дружина стає головним джерелом забезпечення сім'ї. 1953 року сім'я поповнюється ще однією донькою – Квітославою, в майбутньому видатною співачкою, відомою в Америці як Кейсі, а в Україні – як Квітка Цісик.

Скрипку митець не залишає – і тому, що не мислить себе поза нею, і тому, що не може стояти осторонь мистецького життя. Вже в листопаді 1949 р. його ім'я зустрічається серед учасників святкових заходів. Згодом митець постійно влаштуватиме сольні концерти-звіти, в яких репрезентуватиме, поруч із відомою кла-

¹⁵ А. Рудницький. Зразковий музикант, зразкова людина // *Свобода* (1972/56).

сикою скрипкової літератури, творчість композиторів української діаспори. В багатому репертуарі В. Цісика була музика, починаючи від Й. С. Баха і Дж. Тартіні, і до сучасної, і він увесь час працював над його поповненням. Митець був першим виконавцем багатьох творів композиторів діаспори: «Станци» і «Поєми» В. Грудина, «Елегії» й сюїти «З далекого світу чудес» М. Фоменка, «Інтради й фантазії» А. Рудницького та ін. Композитор Микола Фоменко зазначив, що В. Цісик – «постійний (і може самотній в Нью-Йорку) пропагатор нових скрипкових творів українських композиторів».¹⁶ На сцені його музичними партнерами були відомі українські п'яністи Р. Савицький, В. Кіпа, Д. Гординська-Каранович, Є. Чапельська, а коли підросла і вивчилася донька Марія, то стала незмінним батьковим концертмейстером.

Часто Цісик виступав у Літературно-мистецькому клубі Нью-Йорка, до правління якого входив від часу прибуття до Америки. Там відбувалися й концерти його найталановитіших учнів, і доньки Марії. Широкий резонанс отримав концертний цикл «Вечори сонат», які провів клуб у 1954 р. і в якому взяв участь і В. Цісик.

Грав Цісик і у складі тріо та квартету. Так, в Академії пам'яті М. Грушевського, що відбулася 12 грудня 1959 р., він виступив і сольо (Соната оп. 18 В. Косенка, Andante Г. Жуковського, «Українська рапсодія» М. Лисенка), і в ансамблі – в Тріо e-moll Н. Нижанківського (партия фортеп'яно – Д. Гординська-Каранович, віолончелі – Д. Вандерсол). Дохід від концерту пішов на видання збірника, присвяченого видатному історичу. 31 січня 1965 року Цісик взяв участь у святковій академії до Дня соборності України (Нью-Йорк) у складі струнного квартету (І скрипка), партію віолончелі в якому виконав його брат Зенон.

Також один час В. Цісик був концертмейстером симфонічного оркестру музичного товариства в Квінсі районі Нью-Йорку Квінсі.

Концерти Цісика постійно були благочинними, найчастіше кошти від них ішли на підтримку культурних проєктів української діаспори. Наводимо далеко не повний перелік концертів, у яких виступав митець, у тому й сольних:

13 листопада 1949 р. – виступ на урочистій Академії до 31-ї річниці Листопадового зриву та 75-ліття Наукового Товариства ім. Шевченка (Бруклін, Нью-Йорк); виконав «Українську рапсодію» М. Лисенка і Варіації І. Повалючка на тему української пісні «Бувай ми здорова»;

22 вересня 1950 р. – участь у концерті на честь відкриття нового сезону Літературно-мистецького клубу (Нью-Йорк): сольний виступ і в складі тріо з Є. Чапельською (фортеп'яно) та І. Недільським (віолончель);

27 травня 1951 р. – сольний концерт у Філадельфії; в програмі твори Брамса, Моцарта, Паганіні, Венявського, Крейслера, Барвінського, Лисенка, Людкевича та ін.;

23 травня 1952 р. – сольний концерт у Нью-Йорку, концертмейстер В. Кіпа; в програмі твори Баха, Тартіні, Шоссона, Сен-Санса, де Фальї, Грудина, Гайворонського, Гнатишина та ін.;

7 грудня 1952 р. – участь у концерті до 110-ї річниці від дня народження М. Лисенка (Нью-Йорк);

---

¹⁶ М. Фоменко. Володимир Цісик // *Свобода* (1956/55).

21 березня 1953 р. – на «Вечорі української музики» в м. Саус Оранж (штат Нью-Джерсі) виконав «Поему» В. Грудина та «Легенду» М. Фоменка; концерт транслювався по радіо;

8 листопада 1953 р. – сольний концерт у Нью-Йорку, концертмейстер В. Кіпа; в I відділі прозвучали Соната Е. Гріга до мінор, «Іспанська симфонія» Е. Лало, в II відділі – п'єси Фоменка, Грудина, Сен-Санса, Венявського, Паганіні, Равеля. *З рецензії*: «Скрипак Володимир Цісик [...] постійно і настирливо працює над собою. Кожний його концерт дає нам уявлення про рух вперед на шляху розв'язування складних проблем артистичного виконання музичних творів»¹⁷;

26 листопада 1954 р. – в рамках «сонатних вечорів» Літературно-мистецького клубу Нью-Йорка у виконанні В. Цісика та Р. Савицького (партія фортеп'яно) прозвучали скрипкові сонати Брамса (op. 78, G-dur), Франка (A-dur) та Косенка (op. 18, a-moll).

9 січня 1955 р. – участь у концерті з творів М. Фоменка у Філадельфії;

4 березня 1956 р. – сольний концерт у Нью-Йорку, концертмейстер Р. Савицький; I відділ – Соната op. 24 Л. Бетховена, Сюїта Х. Сіндінга, II відділ – твори Шимановського, Сарасате, де Фальї, Равеля, Крейсера, Фоменка;

30 травня 1956 р. – участь в Академії на вшанування пам'яті С. Петлюри (Нью-Арк, штат Нью-Джерсі);

1 грудня 1957 р. – сольний концерт у Нью-Йорку, концертмейстер Р. Савицький; у програмі – Скрипковий концерт Чайковського, перше виконання «Станци» В. Грудина та сюїти «З далекого світу чудес» М. Фоменка, Соната Г. Форте, «Колискова» В. Барвінського, «Павана» і «Хабанера» М. Равеля. *З рецензії*: «В. Цісик показав далішні удосконалення в ділянці технічної віртуозності. Його тон відзначається більшою сонорністю та виразовістю емоційного насичення»¹⁸. З тією ж програмою виступив у Нью-Арку (22 грудня) та Філадельфії (29 грудня);

22 листопада 1959 р. – сольний концерт в межах Свята УПА (Нью-Йорк); концертмейстер Р. Савицький; прозвучали твори Бруха, Жуковського, Фоменка, Брамса, Сен-Санса та ін. композиторів;

24 квітня 1960 р. – участь у концерті на вшанування пам'яті Р. Савицького (Нью-Йорк);

2 квітня 1961 р. – участь у концерті з творів Н. Нижанківського в Карнегі-Голл, Нью-Йорк (пам'яті композитора);

3 грудня 1961 р. – у складі фортеп'янного тріо (партія віолончелі – Л. Полевська, фортеп'яно – Д. Гординська-Каранович) виступив на ювілейному концерті М. Шашакевича (Нью-Йорк);

14 жовтня 1962 р. – виступ на святі УПА в Клівленді, штат Огайо;

29 березня, 1964 р. – участь у авторському вечорі В. Грудина; *з рецензії*: «Володимир Цісик, пропагатор української скрипкової музики, грав технічно трудні твори В. Грудина свobodно, повним тоном із розмахом»¹⁹.

¹⁷ В. Грудин. Концерт скрипака В. Цісика // *Свобода* (1953/250).

¹⁸ І. Соневицький. Концерт В. Цісика // *Свобода* (1957/244).

¹⁹ Д. Гординська-Каранович. [Концерт композитора Володимира Грудина в Нью-Йорку] // *Свобода* (1964/78).

3 квітня 1966 р. – участь у Шевченківському концерті для американців у Трентоні (штат Нью-Джерсі); концертмейстер Марія Цісик;

14 жовтня 1966 р. – виступ на вечорі в честь диригента і композитора А. Гна-тишина у Нью-Йорку;

15 жовтня 1967 р. – участь у святковій Академії до 25-річчя УПА (Пассейк, штат Нью-Джерсі);

18 травня 1969 р. – сольний концерт В. Цісика (Нью-Йорк), присвячений 30-річчю його мистецької діяльності; у програмі – подвійний Концерт Баха (партія II скрипки – Квітка Цісик), твори Сен-Санса, Барвінського, Кос-Анатольського, Ревуцького, Лятошинського, Шимановського, Крейсера; концертмейстер Марія Цісик;

13 червня 1969 р. – участь В. Цісика у вечорі пам'яті С. Литвиненка²⁰ (Нью-Йорк);

25 лютого 1970 р. – сольний концерт у Скрантоні, штат Пенсильванія; прозвучали: подвійний Концерт Баха (партія II скрипки – Квітка Цісик), Концерт для скрипки h-moll Сен-Санса, «Вночі» Е. Блоха, «Фонтан Аретузи» К. Шимановського, «Віденський каприс» та «Китайський тамбурина» Ф. Крейсера, п'єси Дебюссі, Лисенка, Ревуцького, Лятошинського. Рецензент «Ukrainian Weekly», описуючи виконання Концерту Баха, зауважив, що обидвом скрипалям – і батькові, і доньці – притаманні «ретельне фразування і надійна техніка»²¹, а в газеті «Свобода» в невеликій нотатці про цей вечір подається думка відомого американського музичного критика Геролда Манді, який висловився «в суперлятивих про кожного з [...] членів мистецької родини та про цілий їх ансамбль»²² і цитуються його слова із статті у «Scranton Times»: «мабуть немає кінця талантам в родині Цісіків»²³.

12 грудня 1970 р. – участь у авторському концерті А. Рудницького (до 50-річчя творчої діяльності композитора);

7 лютого 1971 р. – останній сольний концерт (Нью-Йорк).

Щодо записів В. Цісика, то знаємо тільки про два: у 1953 р. американська фірма звукозапису «Арка» випустила декілька платівок з українськими піснями; на одній із них Володимир супроводжує виконання пісень «Повій, вітре» та «Рутам'ята», соліст – Михайло Мінський; в 1966 р. була записана платівка з творами М. Фоменка, до якої увійшла «Легенда» композитора у виконанні В. Цісика і Нью-Йоркського симфонічного оркестру під керівництвом Івана Задорожного.

Педагогічна праця

Дуже плідною була педагогічна діяльність В. Цісика. В кінці 1949 р. він відкриває у Нью-Йорку приватну школу скрипкової гри, в 1952 р. стає співзасновником Українського Музичного Інституту (УМІ) в Нью-Йорку та Нью-Арку, якому віддав більше 15 років своєї праці в якості вчителя, а в Нью-Йорку – якийсь час і

²⁰ Сергій Литвиненко (1899–1964) – український скульптор та художник, автор надмогильного пам'ятника Івана Франка у Львові. Емігрував до США.

²¹ Cisyks High in Concert // *Ukrainian Weekly* (1970/49).

²² Успіх родини Цісіків // *Свобода* (1970/47).

²³ Там само.

директора. Два останні роки життя працював учителем музики в Marywood College у Скрентоні, штат Пенсильванія.

В УМІ Цісик викладав скрипку і альт, вів клас камерного ансамблю та створив струнний ансамбль («скрипковий оркестр»), який нараховував 30–40 скрипалів. Інститут часто влаштовував концерти своїх вчителів, у яких митець активно виступав: 27 березня 1955 р. він взяв участь у концерті УМІ в Нью-Йорку, в 1957–58 навчальному році – у серії абонементних концертів у Нью-Йорку та Філадельфії, 9 травня 1959 р. – у концерті вчителів УМІ в Нью-Арку.

На піврічному пописі УМІ в 1954 р. клас Цісика був представлений 10 здібними учнями; вже до 1956 р. їх загальна кількість сягнула за 50. У 1960-х рр. у батька вивчала гру на скрипці Квітка, яка подавала надії як перспективна скрипалька.

В кінці кожного навчального року проводилися підсумкові концерти учнів скрипкового класу В. Цісика, на яких звучали сольні номери, камерні ансамблі, а на завершення завжди грав «скрипковий оркестр» під його орудою. Дуже успішним був, наприклад, такий концерт 25 березня 1961 р. (Нью-Йорк), де, крім сольних виступів, слухачі почули струнний ансамбль молодших учнів, квартет і великий скрипковий ансамбль старших скрипалів. Всі діти отримали від вчителя на пам'ятку музичні словники. Цікаво пройшов вечір визначних учнів-скрипалів В. Цісика 31 травня 1963 р., на якому митець виступив із вступним словом; в ньому він не тільки охарактеризував виконавців і програму, але й говорив про проблеми гри на скрипці. На концерті-пописі Української музичної школи В. Цісика (Нью-Йорк) 17 квітня 1970 р. він перед виступом кожного учасника розповідав про твір та його автора; вийшла своєрідна лекція-концерт з музикою Вівальді, Моцарта, В'єтана, Лало, Сен-Санса. У цьому вечорі грала і юна Квітка Цісик, а акомпанувала всім виконавцям її сестра Марія.

Струнний ансамбль («оркестр») В. Цісика з успіхом виступав на пописах в УМІ та в численних імпрезах. У 1958 р. ансамбль на Фестивалі молоді у Нью-Йорку здобув перехідний кубок УНСоюзу. Його популярність була настільки велика, що і в інших відділах УМІ створювалися подібні до нього «скрипкові оркестри» (наприклад, у 1962 р. – у Філадельфії; у ньому одним із концертмейстерів став Зенон Цісик). Для свого ансамблю Володимир робив переклади творів різних жанрів (переважно, частин симфоній, сюїт, окремих п'єс), а також писав власні композиції в характері попурі. Наприклад, 4 лютого 1967 р. на нью-йоркському літературно-мистецькому ярмарку «оркестр» виконав «В'язанку українських пісень» його авторства.

5 червня 1960 р. в Таун Голл (Нью-Йорк) відбувся концерт найкращих учнів американських музичних закладів та УМІ. Кожен вчитель міг виставити на сцену тільки один твір, однак для В. Цісика був зроблений виняток: він отримав право на два номери. Це були виступи дуже талановитого 13-річного скрипаля його класу Юрія Вожаківського та струнного ансамблю. В рецензії на концерт було відзначено Ю. Вожаківського як найкращого соліста концерту, надзвичайну дисципліну, чисту інтонацію, молодечий ентузіазм ансамблістів, заслуги В. Цісика як їхнього викладача та диригента і майстерність акомпаніатора Марії Цісик. Ансамбль вико-

нав симфонію «Юпітер» Моцарта [очевидно, одну із частин] та «Українську фантазію» М. Фоменка.²⁴

Час до часу музичні заклади США – американські та українські – піддавалися іспитивим перевіркам на рівень викладання та учнівських досягнень. У 1960 р. таку перевірку в Ньюарку проводив відомий і престижний Джуліярд-коледж. Серед юних музикантів, що демонстрували свою майстерність комісії, взяли участь 6 учнів Цісика. Двох із них комісія відзначила найвищими нагородами – золотими грамотами з відповідними почесами.

Праця з дітьми, залучення їх до світу музики, а через нього – прищеплення любові до рідної культури – була чи не найважливішою справою в житті В. Цісика. На неї він не шкодував ні часу, ні себе. Митець не стомлювався готувати з дітьми музичні вистави, цікаво організовував для них дозвілля, заохочував до музикування, співу в хорі (він і сам керував дитячим хором УМІ в Нью-Йорку, який виступав із «скрипковим оркестром») та вокальних ансамблів, власної творчості. У лютому 1959 р. з вихованцями філії УМІ в Ньюарку підготував музичну виставу за казкою Б. Лепкого «Ксеня і 12 місяців»; на святі М. Лисенка в 1963 р. (УМІ у Нью-Йорку) був музичним керівником і диригентом вистави «Коза-Дерева», в якій роль Лисички виконала дев'ятирічна Квітка (п'єса мала такий успіх, що була повторена через якийсь час у «Вечорі, присвяченому українським дітям»; тут глядачі побачили ще й інсценізацію «Лиса Микити» Франка (режисер – О. Добровольська) і послушали народні пісні у виконанні дитячого хору УМІ в супроводі оркестру під керівництвом В. Цісика); 23 лютого 1964 р. УМІ і Студія мистецького слова О. Добровольської поставили казку «Метелик» Н. Забіли (Нью-Йорк), в якій взяли участь хор і оркестр під керівництвом В. Цісика; 4 лютого 1965 р. струнний оркестр В. Цісика відкрив постановку опери-казки «Чарівний перстень» І. Недільського (УМІ в Нью-Йорку); 1 травня 1966 р. оркестр під батудою митця виступив перед початком дитячої музичної вистави З. Лиська «Золоте весілля» (Нью-Йорк). Дописувач газети «Свобода» про значення таких імпрез зауважив: «Ця велика праця УМІ на найбільше важливій фронті – засівання в саму душу наших дітей любові до всього, що українське і гордості з приналежності до української нації, заслуговує на признання, подив і піддержку всіх, кому доля наших дітей лежить на серці»²⁵.

Приблизно з 1967 р. активізує свою діяльність Українська музична школа В. Цісика, де разом з ним працювала його донька Марія. Крім popisів для широкої громадськості, тут влаштовувалися тематичні музичні вечори, які знайомили слухачів з мистецтвом різних епох. Один із них, присвячений старокласичній музиці, відбувся 7 червня 1968 р. у Літературно-мистецькому клубі Нью-Йорка. Звучали твори Баха, Генделя, Вівальді, Глюка та інших композиторів у виконанні учнівських тріо, квартетів та струнного оркестру під орудою В. Цісика. Пояснення до творів давала Марія Цісик, на той час – викладач Джуліярд-коледжу.

²⁴ М. С. Концерт учнів проф. В. Цісика в Тавн Гол в Нью-Йорку / М. С. // *Свобода* (1960/124).

²⁵ А. К. Напередодні вечора, призначеного українським дітям // *Свобода* (1963/83).

Музично-просвітницька та громадська діяльність

Очоливши на початку 60-х рр. УМІ в Нью-Йорку, В. Цісик ретельно і сумлінно виконує нові обов'язки. Намагаючись привернути до УМІ якомога більше осіб, він слідкує, щоб музичне життя і здобутки інституту постійно висвітлювалися в пресі, публікує розгорнуті звіти про діяльність закладу, дбає, щоб громадськість була обізнана з досягненнями видатних учнів. Як і ряд інших відомих українських музичних діячів, виконавців та педагогів (І. Соневицький, О. Залеський, Д. Гординська-Каранович, Г. Лагодинська, Ю. Цибрівський, Р. Савицький, В. Витвицький, З. Лисько) розумів величезне значення фахової, виховної та музично-просвітницької роботи УМІ, особливо для молоді.

З висловлювань В. Цісика щодо призначення і роботи УМІ можемо зробити висновок, що необхідними умовами для заохочення хлопців та дівчат до навчання в Інституті та досягнення ними добрих результатів він вважав:

- 1) творчий підхід до навчання з боку вчителів і учнів;
- 2) постійну працю учнів над своїм фаховим рівнем, трактування гри на інструменті не як чогось додаткового і другорядного, а важливого, серйозного і необхідного;
- 3) правдиві, без перебільшень як у похвальний, так і критичний бік, рецензії на виступи учнів;
- 4) підтримку талантів з боку громадськості.

Так, у одній із своїх статей 1962 р. митець писав: «Треба шукати способів, щоб молодь, яка вже вчиться, не тратила зацікавлення, щоб наука не була чисто формальністю, але при допомозі різних стимулів, як, напр.: часті виступи, спільне музикування, конкурси, спеціальні курси музичного виховання для молодших, для старших слухання творів наших і чужих композиторів з відповідними поясненнями і т. п., розбуджувала все наново якнайкращі інстинкти молодої душі і розуміння тої величі і краси, що криється в музиці».²⁶ Також він підкреслював, що участь учнів у концертах і академіях сприятиме виробленню в них «почуття обов'язку громадської праці» і популяризуватиме УМІ серед громадянства.

Наголошуючи на величезній ролі Музичного Інституту у вихованні дітей і молоді, В. Цісик у іншій статті про УМІ писав, що громадськість обов'язково повинна підтримувати молодих музикантів: «Молоді люди мусять відчувати, що їх праця і талант є потрібні, що ними цікавиться ціла суспільність. Скільки було талановитих студентів, що, здобувшись на таке велике досягнення в музичній професії, як самостійний речиталь, розчаровані, зрезигновані з дальшої праці. Чому? Хоч були оголошення в пресі, хоч розіслано запрошення, хоч ім'я дебютанта було знане з виступів на академіях чи інших імпрезах, на залі було 10–20 осіб. А скільки речиталів молодих і завятих музик, що не так легко знеохочуються, світять пусткою? Це морально нищить і поступово забиває всяку охоту до дальшої праці не тільки в них самих, але також у їх молодших товаришів, що бачать в тім доказ безцінності дальшої праці»²⁷.

²⁶ В. Цісик. З життя Українського Музичного Інституту в Нью-Йорку // *Свобода* (1962/52).

²⁷ В. Цісик. Український Музичний Інститут в Нью-Йорку в десятім році існування // *Свобода* (1962/169).

Ще в одній статті В. Цісик піднімає питання підтримки саме фахової музичної освіти українців у США з боку української громадськості: «Чи зрозуміє наше громадянство потенціально значення таких молодих людей і чи виявить їм так дуже потрібну для них моральну піддержку і поміч, що може принести величезні користі для нашої справи. Бо у випадку байдужності і не зрозуміння, більшість з них розплинеться в морю чужого для нас оточення»²⁸.

Володимира Цісика хвилювало й питання об'єднання українських професійних музикантів Америки у єдину організацію, діяльність якої забезпечила б більш повний і цілеспрямований розвиток українського музичного життя, плекання молодих талантів. Деякими своїми роздумами та спостереженнями він поділився у статті «Враження і думки з вечора в пам'ять Мирослава Радиша»,²⁹ що була надрукована у 28 номері газети «Свобода» за 1965 р. В кінці статті митець зазначив: «Як прикро і досадно, що є професійні образотворчі і літературні товариства, але не має в нас професійного музичного об'єднання. Був у Львові Союз Українських Професійних Музик (СУПРОМ), було в часах еміграції в Німеччині Об'єднання Українських Музик (ОУМ), але за час нашого 15-літнього побуту тут, ми не спромоглися на створення професійної музичної організації. Ми – композитори, музикологи, виконавці, майже всі поволі і невідкладно поринаємо в стоячій воді заробіткового педагогічного звання. Яка б не була важна справа виховання нового покоління і передання їм наших ідей, ми ніколи не повинні забувати, що ми передусім музики-мистці. Коли ми остаточно перестанемо ними бути, ми не будемо мати що передати цьому поколінню. З висохлого джерела води не набереш! Крайній час нам взятися за це діло, а тоді може і взагалі музичне життя оживе і набере іншої перспективи».

Активній мистецькій позиції В. Цісика відповідала не менш активна громадська діяльність. Він входив до Українського Народного Союзу (УНС), Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці (НТШ), був членом товариства «Вільна Україна» (обирався в 1958 р. його секретарем, в 1960 – заступником голови товариства), став ініціатором створення і головою Української будівельної корпорації УКРА, яка займалася будівництвом дешевого і добротного житла для американських українців на пільгових кредитних умовах. У 1962 р. був обраний одним із інспекторів керівництва Комітету Об'єднаних Американсько-Українських Організацій у Нью-Йорку; у 1964 р. увійшов до складу мистецько-імпрезової Комісії Комітету. У 1961–63 рр. був головою Комітету по вшануванню пам'яті композитора Миколи Фоменка. У 1969 р. обраний головою Контрольного комітету товариства «Культура».

Окремо відзначимо роботу В. Цісика на Союзівці – українському культурно-відпочинковому комплексі біля м. Кергонксона, штат Нью-Йорк. У 1961 та 1962 рр. він був її артистичним керівником, а його дружина – директором дитячих відпочинкових таборів. У 1961 році під керівництвом митця були проведені три великі музичні акції: свято св. Володимира, Свято молодих талантів і Шевченківська академія. В. Цісик не лише був організатором концертів, але й брав у них участь як

²⁸ В. Цісик, М. Цибик, Д. Марусевич і Ю. Вожаківський в «Музікале» 72-го відділу СУА // *Свобода* (1965/273).

²⁹ Мирослав Радиш (1910–1956) – український маляр і театральний декоратор; у першій половині 1940-х рр. головний декоратор Львівського оперного театру. Емігрував до США.

скрипаль і диригент жіночого хору «Веселка». Цей колектив був заснований митцем для супроводу Служби Божої, яку на Союзівці відправляв її парох о. Любомир Гузар. Хористи вивчили, за власною ініціативою, крім церковних піснеспівів, низку обробок українських народних пісень, з якими виступали на святах. Особливо сподобалася слухачам у виконанні тріо найкращих хористок «Пісня про рушник» А. Малишка – П. Майбороди, яку для жіночого ансамблю аранжував В. Цісик. Концертмейстером на всіх концертах була Марія Цісик, яка мала й сольні виступи.

В липні 1962 р. митець з успіхом виступив на Союзівському вечорі «Синя чічка» пам'яті М. Гайворонського, виконавши твори Фоменка, Мусоргського, Брамса, Дворжака та інших композиторів, в серпні організував концерт молодих талантів, на якому співав створений ним дівочий вокальний квартет (Цісик зробив для нього переклади популярних пісень). Мистецьку роботу Володимир продовжив восени цього ж року, керуючи Союзівським хором і вже згаданим квартетом.

Епілог

Володимир Цісик був надзвичайно скромною людиною, не любив хвалитися, афішувати свої праці, особливо ж – здобутків. Толерантний, виважений, лагідний, товариський, відкритий, доброзичливий, завжди готовий допомогти, розрадити і заохотити.

Так покерувала доля, що останнім днем життя Володимира (7 лютого 1971 р.) став день його останнього концерту, який так і не був виконаний до кінця. Він покинув цей світ «зі скрипкою в руках» – великий Майстер музики, якій віддав себе без останку.

